

dr hab. Krystyna Brandowska
Politechnika Koszalińska
Wydział Architektury i Wzornictwa

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Pauliny Drewnowskiej
pt. " Pospaceruj ze mną. Homo Ambulans we wnętrzach małego miasta ",
opracowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jacka Dominiczaka, ASP w Gdańsku
oraz promotora pomocniczego dr Tomasza Zmyślonego

Podstawą formalną do sporządzenia recenzji jest pismo PSN. 530. 11. 2017.5
z Biura d/s Nauki i Ewaluacji Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, informujące
mnie, że zostałam powołana na recenzenta w przewodzie doktorskim
mgr. Pauliny Drewnowskiej, w dziedzinie sztuk plastycznych, dyscyplinie sztuk
projektowych.

Podstawę merytoryczną stanowi załączona dokumentacja:

1. Rozprawa doktorska (w formie papierowej i elektronicznej) " Pospaceruj ze mną. Homo Ambulans we wnętrzach małego miasta."
2. Informacje dot. przebiegu edukacji na poziomie wyższym 1., 2., 3. stopnia
3. Informacje dot. pracy zawodowej / projektowej w okresie od 2011 do 2019 roku
4. Portfolio zawierające ilustracje i teksty pt. "Obiekty w przestrzeni publicznej ,
"Działania w przestrzeni publicznej" oraz fotografie zrealizowanych projektów
wnętrz mieszkalnych.

Ocenę rozprawy doktorskiej określa art.13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o
stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.
(Dz.U. z 2017, poz.1789 ze zm.)

Zgodnie z pomieszczonymi tam wymaganiami, dysertacja doktorska powinna
wnosić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego albo dokonania
artystycznego, prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej
dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub
artystycznej. Rozprawa może mieć formę pracy pisemnej, dzieła projektowego lub
artystycznego.

Wobec powyższego, przy ocenie rozprawy doktorskiej mgr. Pauliny Drewnowskiej,
przyjęłam następujące kryteria: poprawność struktury rozprawy, treść łączącą
wiedzę merytoryczną i metodologiczną i jakość rozwiązania projektowego.

Do niniejszej recenzji dołączyłam informacje dotyczące wykształcenia,
pracy zawodowej - projektowej, działalności społecznej i popularyzatorskiej
Doktorantki. Uważam, że w istotny sposób wpłynęły na wybór ocenianej
problematyki badawczej.

Informacje o Doktorantce

Paulina Drewnowska

W latach 2002 - 2009, studiowała na Uniwersytecie Warmińsko - Mazurskim w Olsztynie, równolegle na dwu kierunkach: Oligofrenopedagogiki (do 2006 roku) oraz Edukacji Artystycznej w zakresie sztuk plastycznych, gdzie uzyskała dyplom magisterski w 2009 roku.

W październiku 2008 roku, podjęła studia w Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku na Wydziale Architektury i Wzornictwa. Uczestniczyła w wymianie studenckiej i przez pół roku 2012. studiowała na Escola Superior de Artes e Design w Porto. Pracę dyplomową z wynikiem celującym obroniła w 2013 roku. Od roku 2014. studiuje na Międzywydziałowych Środowiskowych Studiach Doktoranckich w ASP w Gdańsku.

Już w czasie studiów, rozpoczęła pracę projektanta w Pracowni " Ekoarchitektki " w Gdańsku. Obecnie prowadzi wspólnie z Alicją Żółtańską "4rooms Studio " w Pruszczu Gdańskim. Od 2015 roku powstało tam blisko 60 projektów wnętrz mieszkalnych i recepcyjnych, z których prawie wszystkie zostały zrealizowane. Niewielki ich wybór, Doktorantka przedstawia w swoim Portfolio.

Można zapoznać się z nimi szerzej na - bardzo dobrze - prowadzonym blogu Studia. Uderzający jest tu niezwykle życzliwy stosunek do klienta. Zarówno w warstwie dialogu, informacji jak i realizacji wnętrz mieszkalnych nie ma żadnej pozy, pretensjonalnej stylistyki, profesjonalnej wyższości. Bez mała słysząc jak klient, przyszły użytkownik, artykułuje swoje potrzeby, wymagania, wyobrażenia. A jednak ich autorki przeprowadzają właściwą, spójną kompozycyjnie i funkcjonalnie koncepcję projektową.

W wykazie aktywności Pauliny Drewnowskiej znajdują się szereg działań związanych z przestrzenią publiczną - zawsze z udziałem mieszkańców, ludzi starszych albo dzieci traktowanych podmiotowo, jako uczestników wspólnych doświadczeń. Jej praca na rzecz dobra społecznego - zauważona i nagrodzona - wpływa z wewnętrznej potrzeby spotkania i porozumienia. Służy temu Jej przygotowanie pedagogiczne i artystyczne, Jej pasja i inicjatywa, w końcu Jej osobowość życzliwa i otwarta na ludzi.

Dowodem dla tych słów mogą być tytuły prac kwalifikacyjnych Pauliny Drewnowskiej: dyplomowej z 2013 roku " Małe miasto. Wpływ przestrzeni miejskiej na poprawę relacji międzyludzkich. Projekt koncepcyjny Domu Mądrości oraz Parku Miejskiego w Nowym Stawie." oraz doktorskiej z 2019. "Pospaceruj ze mną. Homo Ambulans we wnętrzach małego miasta."

Podsumowując; Paulina Drewnowska posiada zespół niezwykle wartościowych cech: jest pracowita, konsekwentnie szuka dla siebie drogi zgodnej ze swoimi zainteresowaniami. Rozszerza swoją wiedzę.

Struktura rozprawy

Strukturę rozprawy można uznać za właściwą. Jej konstrukcja, w sposób klasyczny podzielona jest na części - rozdziały i podrozdziały. Zachowano ich odpowiednią kolejność i proporcjonalność treści.

Rozprawa doktorska złożona jest z dwu działów, których charakter można podzielić na teoretyczny i projektowy. Tworzą one spójną merytorycznie całość.

Zawarta jest na 136 stronach maszynopisu, zapisów w postaci tablic, tabel, rysunków projektowych. Składa się z pięciu części - rozdziałów i odpowiedniej ilości podrozdziałów, abstraktu w jęz.polskim i angielskim, wniosków oraz bibliografii.

Część pierwsza pt. " Wprowadzenie "zawiera wstęp, cel pracy oraz pojęcia użyte w rozprawie. Część druga " Problemy badawcze, teza, metoda ", uzasadnia temat opracowania, przedstawia tezę oraz metodę pracy. Omawia również wybrane teorie urbanistyczne. Część trzecia " Homo ambulans w mieście ", przybliży typologię "człowieka chodzącego" i dzieli ją na typy funkcjonalne: Homo Utens, in. "Człowiek Używający" i pozafunkcjonalne: Homo Attentus, in."Człowiek Uważny". To ostatnie pojęcie przydziela figurom Flaneura i Miejskiego Pielgrzyma. Omawia ich cechy i korelacje we wnętrzach miejskich.

Część czwarta pt. " Wędrowniki ", prezentuje wyjściowe, ideowe wzorce pozafunkcjonalnych, miejskich dróg Flaneura i Miejskiego Pielgrzyma.

Część piąta pt. " Małomiejski Homo Attentus" zawiera projekt sześciu tras / wędrowek miejskich w Nowym Stawie: Pętli Turkusowej, Błękitnej, Granatowej, Zielonej, Ciemnozielonej oraz Pętli Natury.

Załączona bibliografia zawiera zestawienie 62. pozycji zwartych i publikacji tematycznych oraz trzech źródeł internetowych. Pozycje te, dotyczą problematyki związanej z przestrzenią miasta i architekturą, krajobrazem oraz - w znacznej części - z wybranymi zagadnieniami filozofii.

Praca napisana jest dobrym językiem, komunikatywna, chociaż w niektórych fragmentach może sprawić czytelnikowi trudności. Przypuszczam, że wynika to z wielowątkowej treści opracowania,co powodować mogło wrażenie powtarzania się niektórych jego wątków. Bardzo dobrze opracowane są przypisy (120)
Brakuje spisu ilustracji, tabel i plansz (arkuszy) projektowych.

Zakres problematyki

Opracowane przez Paulinę Drewnowską zagadnienie jest złożone. Należy do ważnych tematów współczesnej cywilizacji. Miasto jako środowisko życia - po modernistycznych burzach XX wieku, wobec problemów ekologicznych, przestaje być wyłączną domeną ekonomistów, polityków i architektów ale w coraz większym stopniu socjologów i behawiorystów, filozofów i artystów a przede wszystkim mieszkańców i turystów; dawnych wędrowców i pielgrzymów. Chcą oni doświadczać miasta nie tylko dla zaspokojenia swoich codziennych potrzeb ale

również dla celów pozafunkcyjnych, budujących poczucie tożsamości i porozumienia. Stąd w rozważaniach Doktorantki zainteresowanie filozofią dialogu, fenomenologią, architekturą dialogiczną.

Ocena wyboru tematu i doboru metod badawczych.

Autorka pisze, że celem Jej rozprawy doktorskiej jest próba zaawansowania wiedzy o publicznych wnętrzach małego miasta. Zwraca uwagę na wartość jego przestrzeni dla współczesnego człowieka - mieszkańca i podróżnika, turysty. Tym humanistycznym spojrzeniem chce ochronić je przed agresywną interwencją ekonomiczną i architektoniczną. Ocalić jego, często historyczną, tożsamość. Stawia pytania; " Czy i jak małe miasto dla swoich mieszkańców może być miejscem radości eksplorowania i kultywowania przestrzeni miejskiej i w tym sensie stać się alternatywą dla życia w dużym mieście?" oraz " (...) jakiej transformacji potrzebują wnętrza małego miasta aby pomieścić w sobie, istniejący już w teorii architektury, typ Flaneura - miejskiego włóczęgi?" a także, ".... czy znajdą się rytualne trasy dla Malomiasteczkowego Pielgrzyma?"

Pisze, że te pozafunkcyjne wzorce zachowań są pomijane w procesie projektowania wnętrz publicznych małych miast. Do języka projektowego wprowadza więc figurę " Homo Ambulans "- Człowieka Chodzącego.

Buduje wokół niej rozgalęzioną systematykę typów miejskich piechurów i ich zachowań: " Homo Utens" - Człowieka Używającego - kierującego się względami funkcjonalnymi i konsumpcyjnymi. W tej grupie Autorka wyróżnia trzy figury: " Tego - który - chodzi - pomiędzy", Spacerowicza i Turystę. Tworzy typ " Homo Attentus " - Człowieka Refleksyjnego, Uważnego, dającego sobie prawo do zachowań pozafunkcyjnych. W tej właśnie grupie znajdziemy miejskich włóczęgów i miejskich pielgrzymów.

Interwencje projektowe, które Paulina Drewnowska przeprowadziła w przestrzeni miejskiej Nowego Stawu, wynikły z poczucia specyficznego braku, polegającego na zawężeniu t.zw. życia miejskiego do czynności użytecznych. Chce "otworzyć miasto" dla mieszkańców i wędrowców. W ten sposób zwraca uwagę na pozamaterialne wartości małego miasta. Dowartościowuje je.

Tą część opracowania uważam za bardzo wartościową i starannie opracowaną. Systematyzuje i rozszerza wiedzę o zamieszkiwaniu człowieka, o zachowaniach ludzkich w przestrzeni miasta. Może być pomocna w zrozumieniu potrzeb mieszkańców, zarządzaniu miastem i projektowaniu jego wnętrz publicznych.

Temat rozprawy uważam za aktualny i wart badań naukowych. Posiada cechy oryginalności a jego wybór jest trafny.

Tytuł: " Pospaceruj ze mną. Homo Ambulans we wnętrzach małego miasta" uważam za właściwy i ciekawie sformułowany.

Ocena koncepcji projektowej.

Paulina Drewnowska jako przedmiot i przykład swoich badań projektowych obiera Nowy Staw, położony na Żuławach Wiślanych. Miejscowość w 1329 roku otrzymała prawa lokacyjne. Posiada, rzadko spotykany w północnej Polsce średniowieczny, miejski układ urbanistyczny, który w 1976 został wpisany do rejestru zabytków i jest prawnie chroniony. W uzasadnieniu tego wpisu czytamy: " Zespół urbanistyczny Nowego Stawu, z ukształtowaną w średniowieczu siatką ulic, historyczną zabudową rynku i pierzei ulicznych, obiektami monumentalnego budownictwa sakralnego i użyteczności publicznej oraz cennymi elementami krajobrazu (parki, cmentarze, rzeka z jej otoczeniem), podlegają ochronie prawnej jako dobro kultury narodowej" Przytaczam ten obszerny cytat z tego powodu, iż zawiera on istotne informacje, których zabrakło mi w głównym nurcie dywagacji dotyczących analizy przestrzeni tego miasta. Znalazłam go w przypisach. Dla badań, które przeprowadza Doktorantka, nie są one - widocznie - najbardziej istotne. Chce przedstawić i sprawdzić metodę badawczą oraz stworzyć system przestrzenny umożliwiający pozafunkcjonalne wędrowanie Miejskiego Flaneura i Miejskiego Pielgrzyma w małych miasteczkach. Nowy Staw, jest reprezentatywny swoją wielkością.

Autorka, do swoich rozważań przywołuje myśl fenomenologiczną Ingardena, idee Husserla, filozofię dialogu Levinasa i Bubera co według mnie może być zwodnicze, bo powierzchowne i w sposób nieuprawniony interpretowane.

Przyjmując postawę dialogiczną, dąży jednak do tego, aby wprowadzone przez nią gesty architektoniczne we wnętrzach Nowego Stawu uszanowały wyjątkowość jego przestrzeni i architektury. By kierowały się odpowiedzialnością wobec zastanego miejsca i jego odbiorców.

Pisze: " wykorzystując w pracy badania Jacka Dominiczaka, proponuję zaawansowanie sieci nowostawskich wnętrz publicznych. W tym celu posługuję się fenomenologiczną Metodą Siatki Miejskiej. Jest ona punktem wyjścia dla badań struktury miejskiej Nowego Stawu oraz wynikających z nich decyzji projektowych."

Wstępem do działań projektowych są rozważania i konotacje związane z literackimi (Baudelaire) oraz filozoficznymi (Benjamin) XIX w. postaci Flaneura. Jego wążęsanie się po paryskich pasażach; miejskich salonach, w których zacieraly się granice prywatnych i publicznych wnętrz czasu Art Nouveau, powodowane było ciekawością i niezdecydowaniem. Autorka studiuje i opisuje plany Pasażu Vivienne, Pasażu Colbert oraz dzielnicy Bourse w Paryżu, a potem porównuje je z planem placu rynkowego Nowego Stawu. Co ciekawe, znajduje podobieństwa.

Splątane ścieżki Flaneura, porównuje Doktorantka z siecią rizomatyczną, którą do teorii języka wprowadzili Deleuze i Guattari. Ma ona cechy kłacza, które " może i musi w dowolnym punkcie połączyć się z jakimkolwiek punktem innego kłacza." Obraz kłacza przekłada więc P. Drewnowska, na gęstą sieć publicznych wnętrz miejskich miasteczka. Jej interwencje projektowe polegają na dopełnianiu lub odejmowaniu formy w strukturze miasta. Zapowiada nowe miejskie korytarze, zakamarki i zaskakujące połączenia.